

## Výtahy a Európska Únia

**Na základe zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva a snahe o spoločnom trhu, bolo potrebné zjednotiť rôzne normy a predpisy v jednotlivých členských krajinách.**

**Bola vydaná smernica Európskeho parlamentu a rady č. 95/16/ES z roku 1995 o zblížovaní právnych predpisov členských štátov EU týkajúcich sa výťahov.**

Výtahy inštalované v minulosti v Československu sú vysoko rizikové. Dokonca výťahy s nosnosťou 250 kg nespĺňali ani vtedajšie normy RVHP. Bola vydaná, takzvaná oborová norma, ktorou sa upustilo od niektorých bezpečnostných predpisov (dvere v kabíne, drôtové vodidlá, osvetlenie v šachte, minimálne rozmery, nosnosť a iné).

### **Odstránenie bezpečnostných rizík**

Pre nápravu (odstránenie) týchto bezpečnostných rizík, ktoré ohrozujú nielen používateľov výťahov (najmä deti), ale aj pracovníkov servisu (montérov), bola v decembri 2003 vydaná norma STNEN 81-80. Sú v nej zakotvené pravidlá pre zvyšovanie bezpečnosti v existujúcich výťahoch, ktoré sú trvalou súčasťou budov. Podľa tejto normy je potrebné pri kontrole výťahu vyhotoviť analýzu bezpečnostných rizík a odovzdať tento záznam prevádzkovateľovi. V norme sa uvádza až 74 nebezpečenstiev - nebezpečných situácií, ktoré treba odstrániť s cieľom dosiahnuť zodpovedajúcu úroveň bezpečnosti, aká je pri novoinštalovaných výťahoch. V minulosti sa výrobcovia a prevádzkovatelia alibisticky chránili pred zodpovednosťou vydávaním rôznych predpisov a nariadení. Pri úraze alebo usmrtení občana sa dokazovalo, aký predpis porušil. Filozofia noriem EU vychádza z predpokladu, že používateľ nepozná predpisy, napríklad dieťa alebo keby si chcel občan zámerne spôsobiť úraz či smrť, aby to zariadenie neumožňovalo.

Samozrejme, že sa nedá naraz vymeniť 40 000 výťahov nainštalovaných v Slovenskej republike. Bezpečnostné riziká sa dajú odstraňovať postupným spôsobom. Najprv veľmi nebezpečné, ktoré priamo ohrozujú zdravie a život, až po menej nebezpečné. Treba žiadať servisné organizácie, aby prevádzkovateľovi odovzdali formulár, v ktorom sú tieto bezpečnostné riziká zaradené do určitých prioritných úrovní. Norma odporúča odstrániť riziká do 5 rokov (2 roky už prešli) a do 10 rokov rekonštruovať alebo vymeniť zariadenia, aby spĺňali úroveň bezpečnosti v plnom rozsahu.

Pre postupné odstraňovanie bezpečnostných rizík existuje na Slovensku veľmi dobrá a cenovo prístupná súčiastková základňa (fy. Slov - Imex).

Zahraniční výrobcovia združení v asociácii výrobcov výťahov poukazujú na nízku úroveň výrobcov výťahov a tiež na nízku úroveň niektorých miestnych servisných firiem. Jednak nerobia analýzu rizík, na druhej strane pri opravách stále používajú staré nebezpečné komponenty, ktoré sú niekedy aj drahšie (napr. zámky, systémy pre mazanie, dotvárače - rozvádzače a pod.). Preto by prevádzkovatelia mali žiadať, aby súčiastky používané pri opravách boli certifikované a spĺňali požiadavky EU noriem.

Pri obdržaní analýzy bezpečnostných rizík je na vlastníkoch, aby sa rozhodli, akým spôsobom sa začnú odstraňovať nedostatky, alebo či sa rozhodnú pre radikálne riešenie.

Treba si uvedomiť, že do údržby starých nebezpečných zariadení sa vkladajú ročne nemalé peniaze. Pri rekonštrukcii sa vykonáva už len nutný servis (revízie), na ostatné poruchy sa vzťahuje záruka (24 - 36 mesiacov).

### **Servis výťahov**

Úroveň servisu výťahov je rôzna. Podľa toho je odvodený aj technický stav výťahov. Ak servis výťahov dlhodobo vykonáva zodpovedná organizácia a účtovanie za práce je

dohodnuté paušálnymi platbami, je snaha servisnej firmy zvyšovať spoľahlivosť zariadení, a tým znižovať svoje náklady. Postupne si zariadenia dajú do takého stavu, aby mali čo najmenej porúch. Ak nie je istota, že servis je dlhodobý a výsledok každoročného výberového konania je neistý, nemajú motiváciu do zariadení investovať a opravy sa obmedzia na najnutnejšie zásady (spojazdnenie výťahov). Z praxe vieme, že servis získavajú aj organizácie s najnižšou cenou bez ohľadu na referencie, technické vybavenie, kvalifikáciu pracovníkov a schopnosť modernizácie. Výsledok takejto servisnej činnosti je zníženie životnosti výťahov a následne zvýšené náklady na udržanie výťahov v prevádzke. Tieto firmy predložia nízke poplatky za paušálny servis, ale v priebehu roka fakturujú veľké sumy za tzv. mimopaušálne opravy. Zvyčajne po určitom čase prídu s oznámením, že zariadenie je opotrebované, nie sú náhradné diely a že výťah treba vymeniť.

### **Kto musí výťah kontrolovať**

Povinnosťou prevádzkovateľov je zabezpečiť, aby každý výťah kontroloval dozorca (týždenné prehliadky), výťahový technik (medziobdobné prehliadky) a revízny technik (3-mesačné prehliadky a 3 ročné skúšky).

V minulosti dozorcovia, prípadne výťahový technici boli zamestnanci správcovských firiem (bytové družstvá, bytové podniky) a revízie vykonávali oprávnené organizácie dodávateľským spôsobom. Malo to tú výhodu, že keď dozorca výťahu bol technicky vzdelaný (elektrikár, prípadne vyťahár), mnoho jednoduchých porúch odstraňoval sám bez nutnosti objednávať a platiť servisnej firme. V ostatnom čase tieto činnosti komplexne zabezpečujú servisné firmy. Dozorcovia výťahov z ekonomických dôvodov dostali do svojej pôsobnosti veľké množstvo výťahov. Keď sa majú zodpovedne vykonávať kontroly, zápisy do kníh výťahu (pri 200 výťahoch až 800 zápisov mesačne) mnohokrát nezostáva nič iné, len tieto činnosti vykonávať formálne. Ďalšie povinnosti dozorca sú vyprášovanie uviaznutých osôb, čistenie strojovne, prípadne šachty, drobné údržby.

### **Platby za servis a opravy výťahov**

Platby za servis výťahov môžu byť dohodnuté niekoľkými spôsobmi:

#### **1. Cenníkové kalkulácie**

Objednávateľ obdrží aktuálny cenník, kde sú jednotlivé úkony rozpísané položkovite. Po vykonaní práce servisný pracovník do pracovného výkazu vyznačí druh vykonanej práce a číslo položky. Na základe takto potvrdeného výkazu sa vystaví zberná faktúra.

#### **2. Paušálne platby**

Nakoľko sa pri servise výťahov vyskytujú tzv. opakované výkony (revízie, prehliadky, mastenie, opravy), zmluvné strany sa dohodnú na konečnej ročnej sume - napr. 12 000 Sk. Táto platba sa rozdelí na 12 mesiacov. Tento paušál sa môže faktúrovať mesačne (1 000 Sk) alebo štvrťročne (3 000 Sk).

Práce nezahrnuté v cenníku alebo nezahrnuté v paušále (napr. výmena skla na šachte) sa môžu faktúrovať v tzv. hodinovej zúčtovacej sadzbe (HZZ). Táto sa pohybuje od cca 200 do 400 Sk/hod. podľa typu výťahu a miesta vykonávania servisu.

Napriek tomu, že niektorí prevádzkovatelia nemajú dôveru k paušálnym platbám, môže to byť vzájomné výhodné. Treba podrobne dohodnúť rozsah prác, ktoré sú zahrnuté do paušálnych platieb (komplexný alebo čiastočný servis). Taktiež je možné dohodnúť kumulatívnu čiastku zahrnutú do paušálu, pomocou ktorej sa vytvorí rezerva na výmenu niektorých drahších komponentov (výťahový stroj, rozvádzač, kabína, dvere a pod.). Takto sa platby za väčšie opravy rozložia do dlhšieho časového úseku - obdoba splátkového systému.

### **Inovácia výťahov**

Účelom modernizácie výťahu je mimo odstránenia bezpečnostných rizík zlepšenie

technických parametrov výt'ahu. Napríklad zväčšenie rozmerov kabíny, zväčšenie nosnosti a rýchlosti, montáž automatických dverí, monitoring výt'ahov diaľkovým prenosom, komunikácia z kabíny do servisnej firmy, úprava komponentov pre prepravu imobilných osôb a iné.

Vzhl'adom na stúpajúce ceny energií je zaujímavá ponuka nových riešení pre pohon výt'ahov. Ide o synchronný bezprevodový stroj s permanentnými magnetmi, ktorý je riadený frekvenčnou reguláciou. Je určený pre pohon výt'ahov od nosnosti 250 kg do nosnosti 1 250 kg, od rýchlosti 0,63 m/s do rýchlosti 1,75 m/s pre sériu DIANA. Diskové stroje sa môžu použiť až do nosnosti 2 500 kg a rýchlosti do 2,5 m/s.

Tieto pohony sa vyznačujú veľmi nízkou spotrebou elektrickej energie. Napríklad pre výt'ah nosnosti 350 kg stačí pohon s výkonom 1,5 kW (úspora energie je cca 50 %).

Ohradenie výt'ahových šachiet - drôteným pletivom je ďalší problém. Najnižšie náklady vyžaduje úprava, keď sa pletivo obloží sadrokartonovými doskami.

Ovládacie tlačidlá v staniciah sú štandardne vybavené digitálnou signalizáciou (displej).

Ďalšou úsporou elektrickej energie a zväčšenie prepravnej kapacity sa dosiahne pomocou obojsmerného zberného riadenia (Simplex) alebo spojením viacerých výt'ahov do spoločného riadenia - obojsmerné skupinové.

Pri výberovom konaní na cenu rekonštrukcie treba zhodnotiť zároveň cenu servisu, kvalitu komponentov a referencie firmy z predošlých zákaziek. Je všeobecne známe, že najnižšiu a najvyššiu cenu by mala výberová komisia vylúčiť.

### **Čo má zákazník požadovať**

Pri čiastočných opravách požadovať komponenty (rozdávač, revízne súpravy na kabíne, zámky, atď.), ktoré pri výmene ďalších dielov (automatické dvere, zberný systém, dvojrýchlostný alebo regulovaný pohon) budú zabezpečovať kompatibilitu riadiaceho systému a nebude potrebné tieto diely nahradiť novými.

Prihliadať na doterajšie skúsenosti s miestnymi firmami, ktoré bývajú operatívnejšie, požadovať moderné systémy, ktoré zabezpečia vyšší komfort, bezpečnosť zvýšenie prepravnej kapacity a zníženie prevádzkových nákladov.

Informácie môžu poskytnúť organizácie (autorizované osoby), ktoré dozorujú vyhradené technické zariadenia - TUV, Technická inšpekcia, prípadne Cech výt'ahárov.

Po vykonanej oprave alebo modernizácii, trvať na vykonaní predpísaných skúšok a odovzdaní certifikátov a prehlásení o zhode v zmysle noriem. V prípade akýchkoľvek otázok kontaktujte Cech výt'ahárov, Letná 27, 040 01 Košice, tel.: 00421 55/632 3207, fax: 00421 55/632 3383, mobil: 0903 907 047, e-mail: tuchyna@kbc.sk, web: www.tuchyna.sk.

**Pavol Tuchyňa - predseda Cechu výt'ahárov**